

Strah i anksioznost kod djece osnovnoškolske dobi

Pavić, Eva

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:084438>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-21**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE

EVA PAVIĆ

STRAH I ANKSIOZNOST KOD DJECE
OSNOVNOŠKOLSKE DOBI

DIPLOMSKI RAD

Čakovec, 2022.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE
(Čakovec)

DIPLOMSKI RAD

Ime i prezime studentice: Eva Pavić

**TEMA DIPLOMSKOG RADA: Strah i anksioznost kod djece
osnovnoškolske dobi**

MENTOR: doc. dr. sc. Tea Pahić

Čakovec, 2022.

SAŽETAK

U ovom radu pokušat ću objasniti pojmove strah i anksioznost. U radu ću prikazati podjelu strahova i anksioznih poremećaja. Poseban naglasak stavlja se na istraživanje strahova i anksioznih poremećaja koji se pojavljuju kod djece u osnovnim školama. Cilj istraživanja je uvidjeti kako strah i anksioznost utječu na svakodnevni život djece osnovnoškolske dobi, te istražiti dolazi li zbog straha i anksioznosti do smetnji u socijalnom, emocionalnom i školskom funkcioniranju u usporedbi s djecom koja nemaju strah i anksioznost. U istraživanju je sudjelovalo 20 učenika jednog četvrtog razreda. Rezultati istraživanja pokazuju da strah kod nekih učenika u velikoj mjeri utječe na funkcioniranje u školi, međutim kod nekih učenika izražen je u vrlo maloj mjeri ili ga uopće nema. Rezultati pokazuju da su socijalna fobija i školska fobija izražene u velikoj mjeri kod ispitanika, no specifična fobija i generalizirani anksiozni poremećaj nisu toliko izraženi.

Ključne riječi: anksioznost, strah, poremećaji, osnovnoškolska dob

SUMMARY

In this thesis, I will try to explain the concepts of fear and anxiety. In this thesis, I will present the division between fears and anxiety disorders. Special emphasis is put on research into fears and anxiety disorders that occur in children in primary schools. The main goal of the research is to see how fear and anxiety affect the daily lives of primary school children and to investigate whether fear and anxiety lead to disturbances in social, emotional and school functioning compared to children without fear and anxiety. The study involved 20 students in one-fourth grade. The results of the research show that fear in some students greatly affects the functioning of the school, but in some students it is expressed to a very small extent or not at all. The results show that social phobia and school phobia are expressed to a large extent in the respondents, but specific phobia and generalized anxiety disorder are not so pronounced.

Keywords: anxiety, fear, disorders, primary school age

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. STRAH I ANKSIOZNOST	2
2.1. Strah	2
2.1.1. Strah od škole	2
2.1.1.1. Strah od usmenog i pisanog ispitivanja	3
2.1.1.2. Strah od negativne ocjene.....	4
2.1.2. Očekivanja roditelja.....	4
2.2. Anksioznost	6
2.2.1. Socijalna fobija.....	7
2.2.2. Specifična fobija.....	9
2.2.3. Školska fobija	9
2.2.4. Školska fobija nasuprot socijalnoj fobiji	11
2.2.5. Školska fobija nasuprot specifičnoj fobiji	12
2.2.6. Generalizirani anksiozni poremećaj	12
2.3. Razlika između straha i anksioznosti	13
3. METODOLOGIJA KVALITATIVNOG ISTRAŽIVANJA	15
3.1. Cilj istraživanja.....	15
3.2. Problemi	15
3.3. Uzorak.....	16
3.4. Metode i instrumenti istraživanja	16
4. REZULTATI I RASPRAVA	17
5. ZAKLJUČAK.....	31
6. LITERATURA.....	32
7. PRILOZI.....	34

1. UVOD

Strah i anksioznost česti su u djetinjstvu, ali u većini slučajeva kratkotrajni su i nestaju u kratkom vremenskom razdoblju. Prije se smatralo da se strah i anksioznost kod djece ne trebaju shvaćati preozbiljno, a kao rezultat toga, ti poremećaji su dobili malo istraživačke pažnje (Muris, 2007). Tijekom proteklog desetljeća mišljenje da su strah i anksioznost kod djece nevažni promijenilo se, jer su istraživanja pokazala da sve veći broj djece pati od visoke razine straha i anksioznosti te je dijagnoza anksioznog poremećaja opravdana (Muris, 2007). Strah i anksioznost razlikuju se prema prisutnosti i odsutnosti predmeta ili situacija - strah je povezan s vanjskim podražajem (strah od psa, strah od letenja), a anksioznost uključuje neugodne osjećaje, kao što su napetost, nervoza i panika (Muris, 2007).

Epidemiološke studije pokazale su da su anksiozni poremećaji među najrasprostranjenijim oblicima psihopatologije među mladima. Muris (2007) navodi kako značajan udio anksioznih poremećaja u djetinjstvu ima kroničan tijek, te kako mogu promijeniti oblik, čak mogu potrajati i u odrasloj dobi.

Ovaj diplomski rad, pod nazivom *Strah i anksioznost kod djece osnovnoškolske dobi* za cilj ima istražiti u kojoj mjeri djeca osnovnoškolske dobi osjećaju strah i anksioznost od škole. Za ovu temu odlučila sam se zbog toga što se strah i anksioznost sve više pojavljuju kod djece u nižim razredima osnovne škole. Rad je podijeljen na dva dijela, prvi je dio teorijski i govori o osnovama straha i anksioznih poremećaja. Drugi, empirijski dio rada, obuhvaća istraživanje gdje učenici četvrtog razreda odgovaraju na pitanja putem intervjua. Istraživanjem će se pokušati utvrditi osjećaju li učenici strah i anksioznost i u kojoj mjeri.

2. STRAH I ANKSIOZNOST

2.1. Strah

Strah je osnovna ljudska emocija koja se obično smatra odgovorom na objekte i situacije koje ugrožavaju fizičku sigurnost ili emocionalnu dobrobit (Miller, 1983). Strah je višedimenzionalni i sastoji se od vanjskog ponašanja, unutarnjeg proživljavanja i fizioloških promjena. Reakcije na strah ponekad su dobre, one služe za održavanje budnosti dok su ljudi u opasnim situacijama (Korte, 2001) .

Ćoso (2012) navodi kako dječji strahovi podrazumijevaju unutarnje osjećaje nelagode i specifične fiziološke promjene do kojih dolazi automatski kao reakcija na neku prijeteću pojavu. Strah je važan za preživljavanje jer on upozorava osobu na okolnosti koje mogu biti psihološki ili fizički opasne (Wenar, 2003). Deset najčešćih dobno, spolno i kulturalno specifičnih strahova prema Ollendick (1995) su: strah od nedostatka daha, straha od udara auta, strah od bombaškog napada ili bombe, strah od pada s nekog visokog objekta, strah od paljenja, strah od zemljotresa, strah od provale, strah od zmija, strah od potresa, i najvažniji - strah od slabih ocjena. Isto tako Ollendick (1995) strahove grupira u 5 skupina: strah od kritiziranja i neuspjeha, strah od nepoznate okoline, strah od malih životinja i kukaca, strah od doktora i strah od opasnosti.

Strahovi kod djece mogu se podijeliti na nekoliko kategorija s obzirom na sadržaj. Prema Vulić- Prtorić (2002) strahovi se dijele na socijalne, specifične i agorafobične strahove. Socijalni strahovi su strahovi koji su najčešće povezani sa situacijama gdje se dijete susreće s nečim novim i nepoznatim ili u situaciji gdje dijete u školi odgovara pred svojim kolegama. Specifični i agorafobični strahovi javljaju se kod djece u ranom djetinjstvu i to su uglavnom strahovi od životinja, mraka, prirodnih pojava, visine, te otvorenih i zatvorenih prostora (Grgin, 1997).

2.1.1. Strah od škole

Najprisutniji strah koji se javlja kod djece osnovnoškolske dobi je strah od škole (Vulić- Prtorić, 2002). Strah od škole definira se kao „strah od neuspjeha vezanog za školsko postignuće koji se može razviti kod pisanog i usmenog ispitivanja, zbog lošeg odnosa između nastavnika i učenika ili zbog neodgovarajućih roditeljskih očekivanja u pogledu djetetova školskog uspjeha“ (Brajša- Žganec, 2009; str. 718).

Vulić- Prtorić (2002) strahove vezane za školu dijeli na:

- strah od testiranja,
- strah od negativne ocjene,
- strah od ocjenjivanja,
- te strah od neuspjeha.

Specifična ponašanja za djecu koja doživljavaju strah od škole su: neopravdani izostanci iz škole, manja usmjerenost na nastavu, slaba motivacija za učenje, pojava psihosomatskih simptoma poput bolova u vratu i glavobolje (Ćoso, 2012).

2.1.1.1. Strah od usmenog i pisanog ispitivanja

Strah od usmenog i pisanog ispitivanja obično se definira kao emocionalna uzbuđenost i kognitivna zabrinutost u situacijama usmenog i pisanog ispitivanja ili njihovom zamišljanju (Rijavec i Marković, 2008). Ćoso (2012) navodi da se strah od usmenog ili pisanog ispitivanja te strah od škole često uspoređuju. Strah od ispitivanja, bilo ono usmeno ili pisano, pojavljuje se rano. Pojavljuje se u prvom razredu osnovne škole i traje do početka srednje škole s pojačanim intenzitetom. Strah od ispitivanja se stabilizira dolaskom u srednju školu. Kod neke djece strah od usmenog ili pisanog ispitivanja naglo jača u fazama prijelaza, npr. pri odlasku iz četvrtog u peti razred ili pri odlasku iz osnovne u srednju školu, strah također može utjecati i na uspjeh djece (Mihaljević, 2008). Strah od ispitivanja jedan je od čestih strahova vezanih za školu (Humphreys, 2003).

Strah od ispitivanja naziva se još i ispitnom anksioznošću te se često povezuje sa školskim neuspjehom (Ćoso, 2012). Pahić (2008) navodi dvije komponente ispitne anksioznosti u samoj njezinoj osnovi, a to su kognitivna i emocionalna komponenta ispitne anksioznosti. Osoba ispitnu situaciju projicira kao prijeteću, te tako dolazi do negativnih misli i zabrinutosti koje se na emocionalnoj komponenti očituju strahom. Kognitivna anksioznost značajan je negativni prediktor školskog uspjeha Pahić (2008). Ćoso (2012) navodi da brojna istraživanja pokazuju da visoka razina ispitne anksioznosti direktno utječe na loš uspjeh u školi. Snažan strah od neuspjeha izravno utječe na uspješno izvođenje zadataka. Zbog toga dolazi do većeg broja pogrešaka i zabrinutosti oko ishoda ispitivanja (Ćoso, 2012).

Izvori straha od ispitivanja su razni: prevelika očekivanja roditelja i učitelja od djeteta, slabija pripremljenost djeteta za školu, nova situacija u kojoj se dijete nalazi ili odvajanje od

roditelja. Takvi strahovi kod djece mogu uzrokovati glavobolje, noćno mokrenje, bolove u trbuhu, lupanje srca ili znojenje ruku. Razlog zbog kojeg dolazi do straha od ispitivanja u većini je slučajeva pritisak roditelja i učitelja na učenike zbog dobre ocjene (Humphreys 2003).

2.1.1.2. Strah od negativne ocjene

Ocjenjivanje učenika je složen postupak kojim se određuje razina učenikovih postignuća u svladavanju znanja, vještina i kompetencija tijekom njegova praćenja, provjeravanja, vrednovanja od strane učitelja ili nastavnika (Biasol Babić, 2008). Ocjenjivanjem učenici, učitelj i roditelji dobivaju informacije o učenikovu napretku. Često dolazi do situacija kada učenici nisu zadovoljni ocjenom. Upravo zbog toga dolazi do manjka samopouzdanja i straha od ocjenjivanja (Brdar, Rijavec, 1998).

Način na koji djeca vide sama sebe uvelike utječe na to kako se osjećaju kada su izloženi pogledima i komentarima drugih učenika (Radovanović i Glavak 2003). Ako učenici imaju dobro mišljenje o sebi i svojim osobinama, a i o svojem znanju, onda su puno opušteniji od učenika koji imaju nisko samopouzdanje. Uspjeh u školi važan je dio samopoimanja djece u procesu obrazovanja, kako zbog pritiska roditelja da ostvare uspjeh u toj domeni, tako i zbog povezanosti sa statusom u društvu vršnjaka (Radovanović i Glavak 2003).

Ocjenjivanje ne bi trebalo biti neugodno i stresno za učenike, no strah od ocjenjivanja i negativne ocjene javlja se kod velikog broja učenika. Strah od ocjenjivanja i negativne ocjene spada pod najčešće strahove kroz koje djeca u školskoj dobi prolaze (Vulić-Prtorić 2002). Učenici vole školu dokle god dobivaju dobre ocjene (Brdar, Rijavec, 1998). Upravo zbog toga neki učenici na dobivanje ocjene koja je za njih loša reagiraju ljutnjom. Kada djeca dobiju lošu ocjenu osjećaju se kao da nisu zadovoljili potrebu da se dokažu pred drugim učenicima i pred učiteljem (Brdar, Rijavec, 1998).

2.1.2. Očekivanja roditelja

Očekivanja roditelja također mogu utjecati na nastanak straha od škole (Brajša- Žganec i sur., 2009). Ukoliko su roditeljska očekivanja puno veća od djetetovih mogućnosti, dijete gubi motivaciju, ali i samopouzdanje (Ćoso, 2012).

Roditelji posežu za raznim „trikovima“ kako bi njihova djeca bila što uspješnija u školi. Često učenici znaju reći kako će dobiti veliki poklon od roditelja ukoliko ostvare odličan uspjeh. Mišljenja učitelja oko ove vrste motivacije podijeljena su. Pojedini učitelji smatraju da se djecu time uče krivim vrijednostima te ih se okreće k postizanju uspjeha pod svaku cijenu. Čoso (2012) navodi kako ovakav stav proizlazi iz mišljenja kako samo intrinzično motivirana želja za učenjem može dovesti do pravih rezultata. No, s druge strane, primjećuje se kako pojedina djeca reagiraju dobro na ovakvu vrstu motivacije, a ukoliko dolaženje do nagrade podrazumijeva usvajanje ranih navika, Čoso (2012) navodi da u tome nema ništa loše.

Drugi problem koji mogu izazvati nerealna roditeljska očekivanja očituje se u prijelaznim razdobljima – pri prelasku iz razredne u predmetnu nastavu, ili iz osnovnoškolskog u srednjoškolsko obrazovanje (Čoso, 2012). Navedeni prijelazi podrazumijevaju dobivanje znatno većeg obujma gradiva, novih predmeta te zahtijevaju mnogo veći trud. Pri prijelazu iz četvrtog u peti razred događa se značajan pad u općem uspjehu, matematici i hrvatskom jeziku (Čoso, 2012).

2.2. Anksioznost

Wenar (2003) navodi kako anksioznost ima brojne definicije. Jedna od definicija, prema biheviorističkom shvaćanju, je ta da je anksioznost adaptivni odgovor kad predstavlja reakciju na stvarnu prijetnju; kad je pak odgovor neodgovarajući, kad ne postoji stvarna opasnost, bihevioristi je smatraju patološkom (Wenar, 2003). Anksioznost se definira pomoću svoje tri komponente: ponašajne, subjektivne i fiziološke (Wenar, 2003). Anksioznost je osjećaj vezan za budućnost. Anksiozna osoba očekuje da će se nešto loše ili neugodno dogoditi. Anksioznost se može promatrati kao kontinuum na čijem je jednom kraju normalna, svakodnevna anksioznost, a na drugom patološka (Begić, 2016).

Kako navodi Begić (2016), normalna (fiziološka) anksioznost pratilac je svakodnevnih situacija. Pojavljuje se kod donošenja odluka, prilikom putovanja, u školi, u ispitnim situacijama, prilikom razmišljanja o budućnosti, te u kontaktu s drugim ljudima. Kod anksioznosti patnja je unutarnja, te dolazi do straha da će se dogoditi nešto loše i neugodno. Takva anksioznost ima adaptivnu funkciju jer unaprijed upozorava te nas čini opreznima, tjera nas da planiramo i promišljamo. Omogućuje izbjegavanje ili suprotstavljanje opasnosti. Anksioznost se pojačava u funkciji podražaja. Na primjer, anksioznost je veća ako osoba govori u dvorani punoj nepoznatih ljudi, nego ako to čini pred nekolicinom poznatih slušaća (Begić, 2016).

Anksioznost može prijeći u poremećaj ovisno o intenzitetu. Katkad je teško odrediti granicu između normalne i patološke anksioznosti. No, normalnu anksioznost pojedinac može kontrolirati, dok patološka anksioznost upravlja pojedincem (Begić, 2016).

Patološka se anksioznost pojavljuje u različitim kliničkim oblicima i poremećajima. Anksioznost ostaje patološka kada:

- se pojavi neovisno o opasnosti,
- postoji dugo, iako je opasnost nestala,
- narušava funkcioniranje osobe (Begić, 2016).

Kod djece, manifestacija anksioznog poremećaja ovisi o uzrastu i stadiju razvoja djeteta (Begić, 2016). Kod djece najranijeg uzrasta javljaju se poremećaji kao što su: separacijska anksioznost (jak strah ako su odvojeni od roditelja) i selektivni mutizam (nemogućnost

govora izvan obitelji). Kako djeca odrastaju, tako se sve više približavaju nekim od sljedećih anksioznih poremećaja:

- specifične fobije (strah od predmeta ili neke situacije, npr. škole, strah od povraćanja),
- socijalne fobije (strah od mišljenja drugih, strah od poniženja koji dovodi do izbjegavanja socijalnih situacija),
- panični poremećaj (situacije izražene anksioznosti, praćene strahom od umiranja, gubitka kontrole praćene ubrzanim radom srca, drhtanjem, itd.),
- generalizirana anksioznost (pretjerana briga, osjećaj neizbježne katastrofe),
- sindrom posttraumatskog stresa (proživljavanje nekog traumatičnog iskustva kroz „flash-back“, izbjegavanje situacije koja podsjeća na događaj, hipervigilnost),
- opsesivno-kompulzivni poremećaj (neugodne slike i misli – strah od zaraze...).

Anksiozni poremećaji manifestiraju se i kroz druge simptome koji mogu biti: somatski (bolovi, povraćanje, umor), poremećaji spavanja (insomnija, odbijanje odlaska na spavanje, noćne more) i poremećaji ponašanja (ljutnja, uznemirenost, povlačenje) (Begić, 2016).

2.2.1. Socijalna fobija

Socijalna fobija ili socijalni anksiozni poremećaj je strah od ljudi i socijalnih situacija u kojima osoba ima doživljaj evaluacije (Begić, 2006). Socijalna fobija manifestira se tako da osobe koje je imaju strahuju i često izbjegavaju razne situacije u kojima se od njih očekuje da uđu u interakciju s drugima ljudima ili da izvode neke zadatke pred drugima (Hollander i Simeon, 2006).

Socijalna fobija najčešće se manifestira kada osoba mora govoriti, jesti, pisati na javnom mjestu, upotrijebiti javni zahod ili odlaziti na socijalna okupljanja. Shodno tome, osobe sa socijalnom fobijom boje se da će drugi ljudi otkriti njihovu anksioznost u socijalnim situacijama i da će ih ismijavati (Hollander i Simeon, 2006).

Osoba može imati limitiran broj strahova ili mnoge socijalne strahove, a upravo zbog ti se strahovi mogu klasificirati u jednu od tri podvrste (Hollander i Simeon, 2006):

- strah od nastupa pred drugima,
- strah od drugih ograničenih socijalnih situacija,
- generalizirani strah (Hollander i Simeon, 2006).

Socijalna se fobija opisuje kao generalizirana kad se socijalni strah pojavljuje u većini socijalnih situacija, i ova je podvrsta teže i više ograničavajuće stanje. Generalizirana socijalna fobija može se pouzdano dijagnosticirati kao prototip. U usporedbi sa negeneraliziranim socijalnom fobijom, generalizirana socijalna fobija ima raniju dob početka. (Hollander i Simeon, 2006).

Anksioznost kod socijalne fobije vezana je uz podražaj. Kada osoba uđe u fobičnu situaciju, ili se nađe u takvoj situaciji ne očekujući to, ona doživljava snažnu anksioznost praćenu različitim somatskim simptomima. Različiti anksiozni poremećaji obično imaju vlastiti sklop najuočljivijih simptoma. Neki su od simptoma bolovi ili pritisak u prsima, a najčešći su kod paničnih napada. Isto tako, javljaju se znojenje, crvenilo i suha usta koja se češće javljaju kod socijalne anksioznosti. Kod osoba sa socijalnom fobijom, reakcija na socijalnu situaciju može se manifestirati kao pravi panični napadaj. Glavni simptom karakterističan za socijalnu fobiju je crvenjenje. Često prisutni sklop kognitivnih simptoma čine:

- sklonost obraćanju pažnje na sebe,
- negativno procjenjivanje sebe samoga po pitanju socijalne uspješnosti,
- teškoće u procjenjivanju neverbalnih aspekata ponašanja,
- umanjivanje socijalne uspješnosti u pozitivnim interakcijama,
- te sklonost pripisivanju socijalne uspješnosti drugima (Hollander i Simeon, 2006).

Osobe s ograničenim socijalnim strahovima mogu dobro funkcionirati i mogu biti razmjerno bez simptoma sve dok se ne nađu u fobičnoj situaciji. Kada se osoba suoči s takvom situacijom, često osjeća snažnu anksioznost. Mnogobrojni socijalni strahovi, s druge strane, mogu dovesti do toga da se osoba sa socijalnom anksioznošću skroz izolira (Hollander i Simeon, 2006).

2.2.2. Specifična fobija

Specifična fobija naziva se i izoliranom fobijom (prije se koristio termin jednostavna fobija). To je strah od specifičnih situacija i objekata koji djeluju zastrašujuće, pa ih osoba izbjegava i zbog toga postoji radna i socijalna disfunkcija. Osoba prepoznaje da je strah pretjeran i nerazuman (Begić, 2016).

Izlaganje fobičnim podražajima provocira anksiozni odgovor koji može poprimiti oblik situacijski ograničenog ili situacijski predisponirajućeg paničnog napada. Kod djece se anksioznost može očitovati u napadajima bijesa, plaču, ukočenosti ili držanju za poznate osobe. Anksiozni simptomi mogu uključivati ubrzani rad srca, znojenje, hiperventilaciju i bolove u truhu. Kod osoba mlađih od 18 godina simptomi moraju trajati najmanje šest mjeseci i ometati svakodnevno funkcioniranje. Specifične se fobije mogu podijeliti u pet skupina ovisno o objektima ili situacijama koje provociraju strah (životinje, prirodne katastrofe, krv – injekcija ili ozljeda, situacijske - liftovi, avioni, zatvoreni prostor i ostalo) (Dodig- Ćurković, 2013).

Specifična fobija ima tri komponente:

- 1) očekujuću anksioznost koju izaziva moguće suočavanje s fobičnim podražajem
- 2) sam strah, te
- 3) izbjegavajuće ponašanje kojim osoba umanjuje anksioznost (Hollander i Simeon, 2006).

2.2.3. Školska fobija

Školska fobija kompleksan je psihopatološki fenomen koji spada u separacijski anksiozni poremećaj (Mindoljević Drakulić, 2016). Fobični strah od škole u uskoj je vezi s fenomenom straha od škole jer u okviru anksioznog poremećaja označava krajnju formu njegova manifestiranja. Stoga se školska fobija definira kao razvojno neprimjerena i pretjerana tjeskoba koja se odnosi na dječje opiranje napuštanju doma uz različite specifične okolnosti vezane za školsko okruženje te djetetu uzrokuje znatne teškoće u akademskom i socijalnom funkcioniranju. Dijete doživljava stres prilikom odlaska u školu i odvajanja od roditelja. Školarac pritom osjeća pretjerani strah, nećkanje te brigu i odbija odlazak u školu ponajprije zbog straha od separacije od njemu važnih osoba za koje je emocionalno vezan (Mindoljević Drakulić, 2016).

Kada se spomene izraz školska fobija, tada se vrlo često pomišlja na školsko dijete koje zbog osobne neprilagođenosti školi i školskim obavezama ekscesivno izostaje s nastave. Izostanak iz škole ili školski apsentizam u svijetu se proučava i prati više od jednog stoljeća, posebno otkako se ozakonilo osnovno obrazovanje. Izostanci iz škole čest su fenomen (Mindoljević Drakulić, 2016).

Na školsku se fobiju na početku gledalo kao na formu školskog markiranja, a ta koncepcija kakvu poznajemo danas, do polovice 20. stoljeća zapravo nije ni postojala u stručnoj literaturi (Mindoljević Drakulić, 2016). Istražujući separacijsku anksioznost kod školske djece, dr. John Bowlby (prema Mindoljević Drakulić, 2016) razlikovao je markiranje i djecu sa školskom fobijom. Smatrao je da djeca koja markiraju najčešće potječu iz "razorenih obitelji" u kojima su iskusila česte separacije i promjene primarnog skrbnika, za razliku od djece sa školskom fobijom koja žive u cjelovitim obiteljima te nisu imala duljih separacijskih epizoda (Mindoljević Drakulić, 2016).

Za djecu i mlade škola je glavno mjesto socijalizacije i spoznavanja, a učenje postaje jedno od temeljnih životnih aktivnosti. To je jako važno u periodu srednjeg djetinjstva (od šeste godine do dvanaeste godine) (Mindoljević Drakulić, 2016). Razdoblje srednjeg djetinjstva vrijeme je kada se djetetovi interesi djelomično odvajaju od obiteljskog okruženja, što omogućuje stvaranje prijateljskih odnosa izvan obitelji. Na taj način djetetova psihička energija, uz pomoć škole, usmjerava i stavlja u službu svladavanje novih vještina, znanja i socijalizacije. No, taj razvojni put može biti otežan te može doći do situacije u kojoj školska djeca nisu sposobna za ostvarivanje spomenutih pomaka, kao ni na prilagodbu novoj životnoj sredini izvan sigurnosti kuće.

To se posebice odnosi na tri skupine djece u tranziciji školovanja:

- prvašice,
- djecu koja iz razredne nastave prelaze u predmetnu nastavu,
- mlade koji iz osnovne škole kreću u srednju školu (Mindoljević Drakulić, 2016).

Osnovna obilježja školske fobije jesu:

- pretjerana i ponavljana patnja koja se doživljava kao separacija od kuće
- zabrinutost oko dobrobiti bliskih osoba dok je dijete u školi
- "ljepljivo" ponašanje prema školskoj učiteljici
- opiranje ili odbijanje odlaska na školske izlete, ekskurzije, sate tjelesne i zdravstvene kulture, školske priredbe, općenito opiranje udaljavanja iz poznate i sigurne okoline u školi (Mindoljević Drakulić, 2016).

Školsku fobiju karakteriziraju brojni simptomi vezani za emocionalne, somatske i ponašajne teškoće djece i adolescenata. Najbrojnije emocionalne teškoće jesu: osjećaj zabrinutosti, tjeskobe, straha, panike, razdražljivosti, bijesa i tuge. Mladi pri tome imaju osjećaj da ih nitko ne voli (Mindoljević Drakulić, 2016).

2.2.4. Školska fobija nasuprot socijalnoj fobiji

Osnovno obilježje socijalne fobije jest intenzivan strah ili tjeskoba vezana za jednu ili više socijalnih situacija unutar kojih je školsko dijete izloženo tuđoj procjeni (Mindoljević Drakulić, 2016).

Također se znatan strah kod djece javlja i u njihovoj interakciji s odraslima te u sličnim situacijama koje uključuju vođenje razgovora, susrete s drugima ili nastupanja. Upravo je strah od javnog nastupa i prezentiranja jedan od najčešćih manifestacija socijalne fobije u školskom okruženju. Takav se strah kod školske djece izražava na različite načine: ispadima ljutnje, plakanjem, povlačenjem iz socijalnih situacija ili vezanošću za druge, pri čemu se socijalno anksiozna djeca boje da će djelovati slabo, glupo ili uplašeno, te da će se na njima vidjeti poražavajući anksiozni simptom poput drhtanja, crvenjenja i zapinjanja u govoru (Mindoljević Drakulić, 2016).

Osim toga, osobe sa socijalnom fobijom uglavnom misle da ih druge osobe pažljivo promatraju te da ih mogu poniziti ili uvrijediti. Boje se također da će ih drugi smatrati nesposobnima. Osnovna razlika između djece sa školskom fobijom i onih sa socijalnom fobijom je ta što se djeca sa školskom fobijom općenito ne boje negativne evaluacije u

socijalnim situacijama, nego su zabrinuta zbog separacije od važnih osoba (majke, učiteljice), odnosno gubitka njihove ljubavi. Generalno se može reći da djeca sa školskom fobijom nemaju većih problema u socijalizaciji s vršnjacima, kao što to imaju djeca sa socijalnom fobijom (Mindoljević Drakulić, 2016).

2.2.5. Školska fobija nasuprot specifičnoj fobiji

Specifičnu fobiju karakteriziraju značajan strah ili intenzivna anksioznost zbog nekog specifičnog fobičnog podražaja poput objekta (konkretne životinje, maskirane osobe, vode, injekcije i sl.) ili specifične situacije (letenje avionom, vožnje u dizalu, oluje i sl.) (Mindoljević Drakulić, 2016).

Intenzivan strah koji može doseći razmjere paničnih napadaja može se pojaviti u anticipiranoj ili stvarnoj prisutnosti te je pretjeran u odnosu prema stvarnoj opasnosti koju predstavljaju specifični fobični podražaji (Mindoljević Drakulić, 2016).

Specifična se fobija naziva još i izoliranom fobijom. Nastanak specifične fobije objašnjava se dvojako: kao rezultat obrane od anksioznosti izazvane potiskivanjem neprihvatljivih nagonskih impulsa ili kao naučene reakcije. Kod osoba sa specifičnom fobijom i osoba sa školskom fobijom postoji sličnost u ponašanju koje karakterizira izraženo izbjegavanje. To znači da će djeca sa školskom fobijom aktivno izbjegavati školu, kao što će se djeca sa specifičnom fobijom hotimično ponašati tako da spriječe ili barem minimaliziraju kontakt sa situacijama/objektima koji im izazivaju intenzivan strah (Mindoljević Drakulić, 2016).

Tako će primjerice djeca sa školskom fobijom često izjavljivati da se boje prejakih školskih zvukova (školskog zvona, vatrogasnog alarma u školi, zvukova iz školskih zvučnika, galame na hodnicima i sl.) ili zaraze od druge školske djece te im je iznimno neugodno susresti se s karakterističnim školskim simbolima i znakovljem, poput školskih maskota, razrednih životinjskih ljubimaca i uniformi (Mindoljević Drakulić, 2016).

2.2.6. Generalizirani anksiozni poremećaj

Generalizirani anksiozni poremećaj manifestira se pretjeranom zabrinutošću koja je prisutna većinu dana tijekom šest mjeseci, a povezana je s ranim događajima ili aktivnostima

(Dodig- Ćurković, 2013). Takva zabrinutost najčešće je usmjerena na nepoznate situacije, buduće događaje, vlastite sposobnosti ili odobravanje drugih. Osoba koja se susreće s takvom zabrinutošću ne može ju kontrolirati. Djeca koja su razvila ovaj poremećaj često postavljaju visoke standarde i ciljeve za vlastita postignuća, a u slučaju nepostizanja uspjeha, razvijaju snažan osjećaj samoprijekora (Dodig- Ćurković, 2013).

Brige karakteristične za generalizirani anksiozni poremećaj traju i u odsutnosti objektivnog razloga za zabrinutost. Na primjer, djeca koja dobiju odličnu ocjenu na testiranju nastavljaju brinuti oko neuspjeha ili loše ocjene ispod standarda koje su postavili sami sebi. Djeca s generaliziranim anksioznim poremećajem vrlo su samokritična i često traže odobravanje drugih, iako ono samo kratkotrajno donosi olakšanje. Ukoliko usporedimo specifičnu fobiju s generaliziranim anksioznim poremećajem, utoliko ćemo uvidjeti da su kognitivne distorzije u generaliziranom anksioznom poremećaju trajne i nisu ograničene samo na određene podražaje ili situacije. Djeca s generaliziranim anksioznim poremećajem procjenjuju vjerojatnost negativnih posljedica, katastrofiziraju ishod situacija i podcjenjuju vlastite sposobnosti suočavanja (Dodig- Ćurković, 2013).

Kod dijagnoze generaliziranog anksioznog poremećaja javlja se barem još jedan fiziološki simptom. Djeca adolescenti s generaliziranim anksioznim poremećajem često se žale na simptome kao što su bolovi u trbuhu, smetnje spavanja, glavobolja, bolovi u mišićima, napetost i sl. Često traže pomoć pedijatra i dijagnostičke postupke kojima bi se utvrdio tjelesni uzrok bolova. Uz spomenute simptome kod adolescenata, osobito djevojaka, obično su prisutni i uznemirujući snovi. Kod mlađe djece, uz generalizirani anksiozni poremećaj, često su prisutni i poremećaj hiperaktivnosti i deficita pažnje te socijalni anksiozni poremećaj, a kod starije djece specifična fobija i depresija. Djeca koja se bore s kombiniranim psihičkim poremećajima, naročito s depresijom, imaju više anksioznih simptoma i više poteškoća u svakodnevnom funkcioniranju (Dodig- Ćurković, 2013).

2.3. Razlika između straha i anksioznosti

Muris (2007) navodi kako se pojmovi strah i anksioznost često koriste naizmjenično, no ta su dva koncepta prilično različita u smislu njihove manifestacije, funkcije i biološke podloge. Za početak, faktorska analitička istraživanja simptomatologije u anksioznih mladih jasno identificirala su dva odvojena čimbenika. Prvi čimbenik karakterizira autonomno uzbuđenje, a reakcija na to uzbuđenje je bijeg i može se označiti kao strah. Drugi faktor je tipiziran kao napetost, strepnja i briga i može se najbolje definirati kao anksioznost. Strah se

obično javlja kada je prijetnja neposredna. Njegova je funkcija jasna; organizam mora biti budan, a tijelo mora biti pripremljeno za brzu reakciju (borbu ili bijeg). To se postiže aktivacijom simpatičkog živčanog sustava, što se očituje u širenju zjenica, povećanom broju otkucaja srca, disanju i napetosti mišića (Muris, 2007).

Dok strah nastaje kao prijetnja, anksioznost se može očitovati bez prisutne stvarne opasnosti. Briga je prototipski primjer anksioznosti, kada osoba brine i razmišlja o negativnim stvarima koje bi se mogle dogoditi (Muris, 2007).

Muris (2007) navodi model neposredne prijetnje, koji pretpostavlja da su anksioznost i strah srodni, ali funkcionalno različiti obrambeni sustavi koji su određeni kao različite razine blizine prijetnji. Suočavanje s distalnom prijetnjom (tj. prijetnjom koja se odnosi na moguću pojavu negativnih, budućih događaja) će izazvati anksioznost. Jednom kada je prijetnja stvarno otkrivena, anksioznost će se pretvoriti u strah.

Tablica 1. Razlika između straha i anksioznosti (Mindoljević Drakulić, 2016)

	STRAH	ANKSIOZNOST
IZVOR	Vanjski	Unutarnji
RIZIK	Aktualan	Nepoznat
PRIJETNJA	Jasna, određena	Nejasna, neodređena
OPASNOST	Uvjerljiva	Neuvjerljiva
IZBJEGAVANJE	Pomaže	Ne pomaže
RASPROSTRANJENOST	Globalna	Ograničena

3. METODOLOGIJA KVALITATIVNOG ISTRAŽIVANJA

3.1. Cilj istraživanja

Cilj ovog istraživanja bio je istražiti u kojoj mjeri djeca u osnovnoškolskoj dobi osjećaju anksioznost i strah od škole.

3.2. Problemi

P1. Ispitati kako se učenici osjećaju kada moraju početi učiti.

P2. Ispitati kako se učenici osjećaju prije testa.

P3. Ispitati kako se učenici osjećaju kada dobiju lošu ocjenu.

P4. Ispitati boje li se učenici reakcije roditelja kada dobiju lošu ocjenu.

P5. Ispitati brinu li se učenici kada moraju nešto pročitati pred cijelim razredom.

P6. Ispitati brinu li se učenici kada se u školi najavi cijepljenje.

P7. Ispitati brinu li se učenici da bi se njihovim roditeljima nešto moglo dogoditi dok su oni u školi

3.3. Uzorak

U istraživanju je sudjelovalo N=20 učenika četvrtog razreda. Ukupan broj učenika dijeli se na 6 ženskih (30 %) i 14 muških (70 %) ispitanika. Navedeni podatci prikazani su u Tablici 2.

Tablica 2. Frekvencija ispitanika prema spolu

Spol	Broj ispitanika (f)
Muški	14
Ženski	6

3.4. Metode i instrumenti istraživanja

Istraživanje se provodilo u Osnovnoj školi Prelog. Podatci su prikupljeni intervjuiranjem ispitanika (učenika). Intervjuiranje podrazumijeva anketu u usmenom obliku. Prilikom intervjuiranja osoba koja vodi intervju mora unaprijed pripremiti pitanja (Matijević, Bilić, Opić, 2016). U ovom istraživanju korišten je intervju kojim se željelo ispitati osjećaju li učenici strah i anksioznost, te u kojoj mjeri. Intervju s učenicima se provodio individualno te je trajao maksimalno 15 minuta. Intervju se sastojao od 10 pitanja (Prilog 1). Identitet učenika ostao je neotkriven zbog zaštite osobnih podataka.

4. REZULTATI I RASPRAVA

Rezultati istraživanja postavljeni su redom sukladno postavljenim problemima istraživanja.

Prvo postavljeno pitanje u intervjuu je bilo *S koliko si prošao/la 3 razred?*. Pitanje se postavlja kako bi se saznala prolaznost ispitanika u školi.

Prema podacima iz Tablice 3. vidimo da je sveukupno sa Odličan (5) prošlo 12 učenika, a od toga je 5 ženskih i 7 muških ispitanika. Dok je sa Vrlo dobar (4) sveukupno prošlo 8 učenika, od toga je 1 ženska ispitanica i 7 muških ispitanika.

Tablica 3. Školski uspjeh u prošloj godini s obzirom na spol učenika

Ocjena	Ženski (f)	Muški (f)
Odličan (5)	5	7
Vrlo dobar (4)	1	7

Drugo postavljeno pitanje u intervjuu *Voliš li ići u školu? Zašto?*, postavljeno je kako bi se saznalo vole li učenici ići u školu i zašto, te što bi se trebalo promijeniti u pristupu učitelja kako bi se učenicima smanjili strahovi od škole.

Prema podacima iz Tablice 4. može se vidjeti da su svi ženski ispitanici odgovorili kako vole ići u školu, dok su muški ispitanici imali različita mišljenja. Prema tome pet muških ispitanika odgovorilo je da voli ići školu, dok ih je devet odgovorilo da ne voli ići u školu.

Tablica 4. Rezultati odgovora na pitanje *Voliš li ići u školu?* s obzirom na spol učenika

Spol	Volim (f)	Ne volim (f)
Ženski	6	-
Muški	5	9

Na pitanje zašto ne vole ići u školu učenici su dali razne odgovore. Najčešći odgovori bili su:

- *Ne volim ići u školu zato što mi je teško ustati se ujutro i strah me kada moramo pisati ispit.,*
- *Ne volim ići u školu jer moramo puno pisati i dobivamo puno zadaće.,*
- *Ne volim ići u školu jer ne volim učiti i strah me usmenog odgovaranja.,*
- *Ne volim ići u školu zato što mi je dosadno.,*
- *Ne volim ići u školu jer mi oduzima vrijeme za igranje.*

Prema odgovorima vidimo da neki učenici ne vole ići u školu jer im je u školi dosadno ili im oduzima puno vremena koje bi mogli iskoristiti za igru. No, neki su odgovorili da ne vole ići u školu jer ih je strah kada se u školi najavi test ili usmeno odgovaranje, kod ovih odgovora možemo vidjeti da je kod nekih učenika razvijen strah koji se definira kao emocionalna uzbuđenost i kognitivna zabrinutost kada se radi o usmenim ili pismenom ispitu o kojima govore Rijavec i Marković (2008).

Na pitanje zašto vole ići u školu učenici su uglavnom odgovarali sličnim odgovorima:

- *Volim ići u školu kako bih vidjela prijatelje.*
- *Volim ići u školu jer ste tamo družim s prijateljima.*
- *Volim ići u školu jer u školi naučim puno novih stvari.*
- *Volim ići u školu zato što je učiteljica super*

Bognar i Matijević (2002) navode kako je u školi jako važna emocionalna klima. Navode kako je obilježje pozitivne klime dječje oduševljenje i radost dolaska u školu. No, s druge strane, nepovoljna emocionalna klima loša je za učenike jer ona dovodi do osjećaja straha od neuspjeha i straha od škole. Emocionalna klima bila onda negativna ili pozitivna uvelike utječe na to kako učenici percipiraju školu. Dok pozitivna klima na učenike utječe tako što imaju pozitivan stav o školi, negativna klima na učenike utječe tako što izbjegavaju školu i imaju o njoj loše mišljenje Bognar i Matijević (2002).

Treće postavljeno pitanje u intervjuu bilo je *Kako se osjećaš kada znaš da moraš početi učiti?*. Pitanje je postavljeno kako bi se ustanovilo kako učenici reagiraju kada im se najavi usmeno odgovaranje ili test.

Tablica 5. Odgovori na pitanje *Kako se osjećaš kada znaš da moraš početi učiti? s obzirom na spol učenika*

Ženski	Muški
Dobro se osjećam odmah krenem učiti.	Osjećam se mrzovoljno.
Osjećam se lijeno.	Ne da mi se učiti i osjećam se lijeno.
Ovisi koji predmet učim.	Nekada mi se ne da, ali znam da moram pa odmah krenem da se što prije riješim.
Ne volim baš učiti, tužna sam kada moram početi učiti.	Ne da mi se i skrivam se od roditelja da ne vide kako ne učim.
Osjećam se lijeno, ali znam da moram.	Osjećam se dobro, ali mi se ne da učiti.
Osjećam se dobro.	Uglavnom mi se ne da.
	Ne da mi se, izbjegavam učenje, radije bih se igrao.
	Loše se osjećam, ne da mi se učiti.
	Ne da mi se učiti, ponekad ne učim uopće.
	Ne osjećam se baš sretno kada moram početi učiti jer se onda ne mogu igrati.
	Osjećam se lijeno jer mi se ne da učiti, ali neke predmete volim učiti.
	Volim učiti jer znam da će mi dobro doći, a i naučiti ću nešto što prije nisam znao.
	Dobro, ali malo sam tužan.
	Osjećam se ljuto, jer mrzim učiti, ali moram.

Prema odgovorima koji su navedeni u Tablici 5. može se vidjeti da 25% ispitanika ima pozitivan stav prema učenju. Od toga pozitivan stav imaju dvije od šest učenica i tri od šesnaest učenika, ali je najviše ispitanika, čak njih 75%, izjavilo kako se osjeća loše kada mora početi učiti.

Četvrto postavljeno pitanje u intervjuu bilo je *Kako se osjećaš prije usmenog odgovaranja ili testa?*. Pitanje je postavljeno kako bi se utvrdilo kako strah utječe na učenike i koje im osjećaje budi prije odgovaranja ili testa.

Odgovori na postavljeno pitanje kod muških ispitanika bili su:

- *Prije testa osjećam se normalno, ali dok je lagan test, dok je težak malo me strah da ne dobijem lošu ocjenu. Prije usmenog odgovaranja znoje mi se ruke i malo me strah.*
- *Prije testa se osjećam uzbuđeno, a prije usmenog odgovaranja mi se malo znoje ruke.*
- *Osjećam se uzbuđeno i malo prestrašeno jer ne znam kakva me pitanja očekuju. Prije usmenog odgovaranja osjećam lupanje srca i malu nelagodu.*
- *Osjećam se stresno prije testa isto tako i prije usmenog odgovaranja.*
- *Osjećam se nervozno i kuca mi srce.*
- *Prije testa mi se znoje ruke i kuca mi srce. Prije usmenog odgovaranja ponekad mi je muka.*
- *Osjećam se stresno i kuca mi srce. Strah me je ići usmeno odgovarati jer me svi slušaju.*
- *Prije testa se osjećam nervozno i jedva čekam da završi.*
- *Osjećam se nervozno.*
- *Strah me da sve naučeno ne bih zaboravio i kuca mi srce.*
- *Prije ispita mi se znoje ruke i uzbuđen sam.*
- *Osjećam se dobro, ali kada ne naučim onda sam malo nervozan.*
- *Osjećam se uzbuđeno jer ne znam što očekivati.*
- *Osjećam se jako uplašeno kada pišemo test. Kada trebam usmeno odgovarati onda se jako sramim.*

Prema odgovorima muških ispitanika može se vidjeti kako petero ispitanika osjeća strah, što čini 35% muških ispitanika. Dva muška ispitanika navela su da osjećaju uzbuđenje, što čini 14% muških ispitanika. Jedan ispitanik osjeća strah i uzbuđenje istodobno, što čini 7% muških ispitanika. Dva ispitanika navela su kako se osjećaju stresno prije testa, što čini 14% muških ispitanika. Četiri ispitanika navela su da se prije testa osjećaju nervozno, što čini 28% muških ispitanika.

Odgovori na postavljeno pitanje kod ženskih ispitanika bili su:

- *Prije ispita se osjećam malo nervozno.*
- *Prije testa sam uzbuđena i kuca mi srce. Ponekad imam bolove u trbuhu kada moram usmeno odgovarati.*
- *Osjećam strah prije ispita i jako mi kuca srce.*
- *Osjećam se nervozno prije ispita, prije usmenog odgovaranja nemam bolove i mučnine, ali me malo sram.*
- *Prije ispita me strah i nervozna sam. Prije usmenog odgovaranja me boli trbuh.*
- *Osjećam se uzbuđeno i znoje mi se ruke, kada moram usmeno odgovarati muka mi je.*

Prema odgovorima ženskih ispitanika može se vidjeti da dvoje ženskih ispitanika osjeća nervozu prije testa, što čini 33% ženskih ispitanika. Jedna ispitanica osjeća strah, što čini 16%. Strah i nervozu prije testa osjeća jedna ispitanica, što čini 16% ženskih ispitanika. Uzbuđenost osjećaju dvije ispitanice, što čini 33% ženskih ispitanika. Prema odgovorima ženskih ispitanika može se vidjeti kako je sve ispitanice strah ili su uzbuđene prije testa. Također, sve ispitanice su navele kako imaju neke simptome kao što su znojenje ruku, mučnine ili bolovi u trbuhu. Rezultati istraživanja ipak pokazuju da većina ispitanika, njih 80%, osjeća strah ili nervozu prije ispita.

Svi ispitanici, bez obzira na spol, naveli su kako su nervozni, uzbuđeni ili ih je strah. Isto tako svi ispitanici imaju neke od simptoma koji su pokazatelji emocionalne uzbuđenosti prije testa ili usmenog odgovaranja. Vulić- Prtorić (2002) navodi kako se ispitna anksioznost javlja u puno većem broju kod ženskih učenika nego kod muških. No, u ovom istraživanju to nije slučaj, istraživanje je pokazalo kako 84% muških ispitanika ima ispitnu anksioznost, te 65% ženskih ispitanika. Iz istraživanja vidimo da su postotci ispitne anksioznosti prilično slični, odnosno visoki. Grgin (1997) navodi kako se anksioznost u ispitnim situacijama češće javlja kod učenika kojima su roditelji višeg socijalnog statusa ili kod učenika čiji su roditelji visokoobrazovani, ali ova varijabla nije uzeta u obzir u ovom istraživanju.

Peto pitanje u intervjuu bilo je *Kako se osjećaš kada dobiješ lošu ocjenu?*. Pitanje je postavljeno kako bi se vidjelo koliko učenika osjeća neugodu i stres kada dobije lošu ocjenu. Također, kako bi se saznalo utječu li loše ocjene na razvijanje straha od škole kod djece.

Odgovori ispitanika koji su prošli sa ocjenom Odličan (5) (N= 12):

- *Kada dobijem lošu ocjenu osjećam se normalno, jer znam da ću tu ocjenu i ispraviti. Ne brine me reakcija drugih učenika.*
- *Kada dobijem lošu ocjenu osjećam se tužno i loše. Jako me brine kako će drugi učenici reagirati i hoće li mi se rugati.*
- *Osjećam se tužno i ljuto na sebe kada dobijem lošu ocjenu. Ne brine me što će reći drugi učenici.*
- *Osjećam se loše i pomalo tužno. Ne brine me kako će drugi učenici reagirati jer su to moje ocjene. Više me brine kako će moji roditelji reagirati.*
- *Tužan sam kada dobijem lošu ocjenu. Brine me kako će drugi učenici reagirati i hoće li se rugati.*
- *Kada dobijem lošu ocjenu strah me i tužan sam.*
- *Kada dobijem lošu ocjenu osjećam se tužno i želim što prije ispraviti lošu ocjenu. Ne brine me što će drugi učenici reći.*
- *Kada dobijem lošu ocjenu osjećam se loše i jako sam tužna. Brine me hoće li mi se drugi učenici rugati.*
- *Kada dobijem lošu ocjenu tužna sam, a ponekad i plačem.*
- *Osjećam se tužno kada dobijem lošu ocjenu. Ne brine me kako će drugi učenici reagirati jer i oni mogu dobiti lošu ocjenu.*
- *Kada dobijem lošu ocjenu osjećam se razočarano, ali me ne brine kako će drugi učenici reagirati.*
- *Jako sam nervozna kada dobijem lošu ocjenu i plačem kada dođem kući. Brine me kako će drugi učenici reagirati.*

U uzorku ispitanika jedan je odličan učenik naveo da se osjeća „normalno“, kada dobije lošu ocjenu. Devetero učenika navelo je kako se osjećaju tužno kada dobiju lošu ocjenu, što čini 75% ispitanika koji su prošli sa ocjenom Odličan (5). Jedan ispitanik naveo je kako se osjeća razočarano, te je jedan naveo kako se osjeća nervozno. Neki od ispitanika naveli su kako ih brine reakcija ostalih učenika, a jedan ispitanik je naveo kako ga brine reakcija roditelja.

Odgovori ispitanika koji su prošli sa ocjenom Vrlo dobar (4) (N= 8):

- *Kada dobijem lošu ocjenu osjećam se tužno i nelagodno. Strah me da će mi se ostali učenici smijati.*
- *Osjećam se normalno kada dobijem lošu ocjenu i ne brine me kako će drugi učenici reagirati.*
- *Osjećam se dobro i znam da moram ispraviti lošu ocjenu. Ne brine me kako će ostali u razredu reagirati.*
- *Kada dobijem lošu ocjenu osjećam se isto kao kad dobije dobru ocjenu.*
- *Tužan sam kada dobijem lošu ocjenu. Ne brine me hoće li mi se drugi iz razreda smijati.*
- *Kada dobijem lošu ocjenu ne osjećam se baš lijepo. Ne brine me kako će reagirati drugi učenici u razredu.*
- *Kada dobijem lošu ocjenu osjećam se normalno.*
- *Osjećam se tužno kada dobijem lošu ocjenu, razmišljam kako ću je ispraviti. Brine me kako će drugi učenici reagirati na ocjenu koju dobijem.*

Prema odgovorima koje su dali ispitanici može se vidjeti da se četvero ispitanika osjeća „normalno“, što čini 50% ispitanika koji su prošli sa ocjenom Vrlo dobar. Ostalih četvero ispitanika osjeća se tužno, ne baš lijepo i nelagodno.

Prema odgovorima ispitanika vidimo da je njih četrnaest, odnosno 70%, odgovorilo kako se osjećaju tužno ili razočarano.

Usporedimo li učenike koji prolaze sa odličnim (5) i učenike koji prolaze sa Vrlo dobar (4) možemo vidjeti da učenici koji prolaze s odličnim češće iskazuju strah od dobivanja loše ocjene i puno ih više brine reakcija drugih učenika, dok polovinu učenika koji prolaze sa ocjenom četiri ne brine loša ocjena i osjećaju se „normalno“.

Šesto pitanje u intervjuu bilo je *Bojiš li se kako će roditelji reagirati na lošu ocjenu?*. Ovo pitanje postavljeno je kako bi se saznalo izaziva li reakcija roditelja strah kod djeteta.

Odgovori ispitanika na šesto pitanje:

- *Bojim se reakcije roditelja jer me uvijek stavljaju u kaznu i kažu mi da se to više ne ponavlja. Osjećaju se ljuto.*
- *Bojim se kako će roditelji reagirati, jer me stavljaju u kaznu zabranjuju mi igrice i ponekad viču na mene.*
- *Bojim se. Roditelji se ponašaju malo ljuto kada dobijem lošu ocjenu i kažu mi da ispravim.*
- *Malo se bojim reakcije roditelja. Kada dobijem lošu ocjenu kažu mi da moram ispraviti i da malo ranije počnem učiti drugi put kako se to ne bi dogodilo.*
- *Bojim se reakcije roditelja. Roditelji me potiču da čim prije ispravim lošu ocjenu i da što više učim.*
- *Malo se bojim reakcije roditelja. Kada dobijem lošu ocjenu kažu mi da ju ispravim i malo su tužni.*
- *Bojim se reakcije roditelja jer me stavljaju u kaznu ako dobijem lošu ocjenu.*
- *Ne bojim se reakcije roditelja. Kada dobijem lošu ocjenu roditelji mi kažu da je to uredu i neka je ispravim.*
- *Da, strah me kako će roditelji reagirati i uvijek mislim da ću ići u kaznu. Kada im kažem da sam dobio lošu ocjenu nisu oduševljeni i kažu mi neka ispravim.*
- *Ne bojim se reakcije roditelja, roditelji mi samo kažu neka ispravim ocjenu.*
- *Bojim se reakcije roditelja. Na lošu ocjenu reagiraju tako da me tjeraju da učim.*
- *Ne bojim se kako će roditelji reagirati. Kada dobijem lošu ocjenu kažu mi da moram ispraviti i ponašaju se ne baš dobro.*
- *Brinem se kako će roditelji reagirati ako dobijem lošu ocjenu. Reagiraju tako da me stave u kaznu i viču.*
- *Malo me strah da mi roditelji ne oduzmu mobitel kada dobijem lošu ocjenu. Stavljaju me u kaznu.*
- *Kada dobijem lošu ocjenu roditelji se jako ljute i stave me u kaznu.*
- *Da, strah me je roditelja. Kada dobijem lošu ocjenu reagiraju vikanjem.*
- *Ne bojim se reakcije roditelja. Kada dobijem lošu ocjenu kažu mi da mogu ispraviti ocjenu i neka ne budem tužna.*

- *Da, bojim se reakcije roditelja. Kada dobijem lošu ocjenu onda sam u kazni.*
- *Ponekad se bojim kako će roditelji reagirati ako dobijem lošu ocjenu. Kada dobijem lošu ocjenu kažu da nema veze i da ću ispraviti.*
- *Bojim se reakcije roditelja. Roditelji mi zabrane da se igram s prijateljima.*

Prema odgovorima ispitanika vidimo da se šesnaest ispitanika boji kako će njihovi roditelji reagirati, što je 80% od ukupnog broja ispitanika. Dok je četvero ispitanika odgovorilo kako se ne boji kako će njihovi roditelji reagirati ako dobiju lošu ocjenu, što čini 20% ispitanika. Prema odgovorima može se zaključiti da očekivanja roditelja bude veliki strah kod djece. Većina ispitanika je odgovorilo kako ih je strah reakcije roditelja, te kako ih roditelji stavljaju u kaznu ukoliko dobiju lošu ocjenu. Manji broj ispitanika je odgovorio da ih ne brine reakcija roditelja.

Prema odgovorima ispitanika vidimo da je njih šesnaestero, odnosno 80%, odgovorilo kako se boje reakcije roditelja.

Osam učenika je odgovorilo da je u kazni kada dobije lošu ocjenu, što čini 40% ispitanika. Dvoje učenika odgovorilo je kako su roditelji ljuti kada dobiju lošu ocjenu, a deset učenika reklo je kako im roditelji samo kažu neka isprave lošu ocjenu, što čini 50% ispitanika.

Autorica Čoso (2012) provela je istraživanje gdje je 19,6% učenika izjavilo da se boji reakcije roditelja na lošu ocjenu, 31,1% učenika boji se da na kraju školske godine neće ostvariti uspjeh koji se od njih očekuje od strane roditelja. Iz provedenog istraživanja vidljivo je da se puno veći broj učenika plaši reakcije roditelja- čak 80% u odnosu na rezultate Čoso (2012). Stoga, možemo zaključiti da je danas situacija puno gora nego je bila 2012. godine, no obzirom da je uzorak istraživanja mali ne možemo generalizirati.

Sedmo pitanje u intervjuu bilo je *Brineš li se kada moraš nešto pročitati pred cijelim razredom?* Pitanje je postavljeno kako bi se vidjelo imaju li učenici problema sa socijalnom anksioznošću.

Odgovori ispitanika na sedmo pitanje:

- *Ne brinem se kada moram nešto pročitati pred cijelim razredom, ako se drugi učenici žele smijati neka se smiju.*
- *Ne brinem se, znam čitati pa mi se nitko ne ruga.*
- *Ne brine me kada moram nešto pročitati pred cijelim razredom. Ako nešto krivo pročitam i ako mi se netko bude rugao učiteljica će ih smiriti.*

- *Kada moram nešto pročitati pred cijelim razredom malo se brinem, nije mi svejedno.*
- *Ne brinem se kada moram nešto pročitati i to mi nije problem. Nekada me je strah kako će drugi učenici reagirati kada nešto krivo pročitam.*
- *Da, brinem se kada nešto moram pročitati pred cijelim razredom, jer znam da će mi se ostali učenici rugati.*
- *Brinem se kada moram nešto pročitati pred cijelim razredom jer ne znam kako će ostali učenici reagirati ako nešto krivo pročitam.*
- *Da, brinem se jer mi se skoro uvijek rugaju prijatelji u razredu.*
- *Ne brine me kako će drugi reagirati. Ja znam da super čitam.*
- *Ne brinem se kada moram nešto pročitati.*
- *Ponekad se brinem kada nešto moram pročitati jer me je strah da se ne bih zabunio i krivo pročitao neku riječ. Brinem me i reakcija drugih učenika.*
- *Ne brinem se kada moram nešto pročitati i ne brine me reakcija drugih učenika.*
- *Da dosta znam biti zabrinut kada učiteljica kaže da ćemo sada mi čitati onda se uvijek nadam da neće doći red na mene. Bilo bi me sram da nešto krivo pročitam.*
- *Da, jako se brinem jer ne znam hoću li sve pročitati dovoljno brzo i točno.*
- *Ne brinem se jer znam jako dobro čitati.*
- *Da, nekada se brinem ako ima puno teksta jer me je strah da ne pogriješim. Brine me i kako će drugi reagirati i hoće li me ismijavati.*
- *Da, sram i malo sam nervozna. Ne bojim se da će mi se rugati drugi učenici ako pogriješim iako ima takvih u mojem razredu.*
- *Brinem se kada moram nešto pročitati i nekada želim to izbjeći pa kada čitamo odem na wc, jer me je strah hoće li mi se drugi u razredu rugati ako nešto krivo pročitam.*
- *Ponekad se brinem kada moramo nešto čitati iz hrvatskog.*
- *Da, brinem se kada moram nešto pročitati i jako me strah da ne bi došao red baš na mene prvu kada nisam spremna.*

Prema odgovorima ispitanika može se vidjeti kako ih je dvanaest odgovorilo da ih je strah kada moraju nešto pročitati pred cijelim razredom, što čini 60% od ukupnog broja ispitanika. A osmero ispitanika odgovorilo je kako ih nije strah kada moraju nešto pročitati pred cijelim razredom, što čini 40% od ukupnog broja ispitanika. Prema odgovorima koje su dali ispitanici na postavljeno pitanje može se zaključiti kako se malo više od polovice ispitanika brine kada moraju nešto pročitati, te kako ih je sram da im se ostali učenici iz razreda ne bi smijali. Tek osmero ispitanika od njih dvadeset je odgovorilo da ih ne brine kada

moraju nešto pročitati, a uz to su rekli da znaju super čitati. Prema tome se može vidjeti kako je socijalna anksioznost kod djece razvijena u velikoj mjeri. Jedna učenica je čak rekla kako ju je toliko strah čitati, da ponekad ode na wc kako bi izbjegla čitanje, što ukazuje na socijalnu anksioznost.

Prema odgovorima ispitanika može se vidjeti da je njih dvanaest, odnosno 60%, odgovorilo kako se brinu kada moraju nešto pročitati pred cijelim razredom.

Osmo pitanje u intervjuu *Brineš li se kada se u školi najavi cijepljenje?*, postavljeno je kako bi se saznalo imaju li ispitanici strah od specifičnih situacija, kao što je strah od igle i samog cijepljenja.

Odgovori učenika na osmo pitanje:

- *Ne brinem se kada se u školi najavi cijepljenje, niti se bojim igle.*
- *Ne brinem se kada se u školi najavi cijepljenje, ali se malo bojim igle.*
- *Da, brinem se kada se u školi najavi cijepljenje i bojim se igle.*
- *Kada se u školi najavi cijepljenje ne brinem se uopće.*
- *Kada se u školi najavi cijepljenje malo me strah.*
- *Da, brinem se kada se u školi najavi cijepljenje, malo se bojim da će me boljeti.*
- *Ne, jer se ne bojim cijepljenja niti igle.*
- *Brinem se kada se u školi najavi cijepljenje. Strah me igle jer mi izgleda strašno.*
- *Ne brinem se cijepljenja, i ne bojim se igle.*
- *Ne, brinem se kada se u školi najavi cijepljenje, samo jedva čekam da to obavim.*
- *Ne brinem se kada se najavi cijepljenje u školi, malo me strah igle.*
- *Ne brinem kada moram na cijepljenje jer znam da je to za moje dobro.*
- *Nekada razmišljam samo hoće li me boljeti, ali ne bojim se cijepljenja.*
- *Brinem se jer me je malo strah cijepljenja i uvijek me brine da će me jako boljeti.*
- *Ne brinem, to nije ništa strašno, igle se ne bojim jer sam puno puta vadio krv i nije me nikada boljelo.*
- *Ne brinem se jer sam hrabar. Nekada sam se bojao igle, ali sada više ne.*
- *Malo se brinem kada se u školi najavi cijepljenje, jer me je strah igle i izgleda mi to jako bolno.*
- *Ne brinem se. Ne bojim se niti igle niti cijepljenja.*

- *Ne brinem se kada se najavi cijepljenje, ali ponekad me je malo strah kada vidim učenike prije mene kada se cijepi.*
- *Ne brinem se kada se u školi najavi cijepljenje. Nekada sam se bojao i igle i cijepjenja ali sada se više ne bojim.*

Prema odgovorima koje su dali ispitanici na osmo pitanje može se vidjeti kako ih je četrnaestero reklo da se ne brinu kada se u školi najavi cijepljenje, što čini 70% od ukupnog broja ispitanika. Šest ispitanika je odgovorilo da se brine i da ih je strah kada se u školi najavi cijepljenje, što je 30% od ukupnog broja ispitanika. Prema odgovorima možemo zaključiti da ih većinu nije strah niti igle, niti cijepjenja, te kako ih većinu ne brine kada se u školi najavi cijepljenje. Šest ispitanika (30%) odgovorilo je da se boje kada se u školi najavi cijepljenje, no to je za djecu osnovnoškolske dobi normalno, dok nema nekih popratnih izljeva bijesa kao što su plakanje, bijes ili ukočenost (Dodig- Ćurković, 2013).

Dakle, samo cijepljenje kod većine učenika, njih četrnaestero (70%), ne izaziva pretjeranu anksioznost ili strah.

Deveto pitanje u intervjuu bilo je *Brineš li se da bi se tvojim roditeljima moglo nešto desiti dok si ti u školi?*, pitanje je postavljeno kako bi se saznalo imaju li ispitanici školsku fobiju.

Odgovori na deveto pitanje:

- *Ne, ne brinem se. Ne razmišljam o tome.*
- *Pa ponekad razmišljam što rade, ali ne brinem se.*
- *Ne brinem se jer su moji roditelji pažljivi.*
- *Ne, nikada ni neću misliti na to.*
- *Brinem se da im se ne bi dogodilo nešto loše.*
- *Ne brinem se, jer znam da im se ništa neće dogoditi.*
- *Ne mogu reći da se brinem, ali nekada razmišljam o njima.*
- *Ne brinem se da će se mojim roditeljima nešto desiti dok sam ja u školi.*
- *Ne brinem se nikada i nikada ne razmišljam o tome.*
- *Ne brinem se jer nemam razlog za to.*
- *Ne brinem se.*
- *Da, brinem se i razmišljam o roditeljima nekada u školi.*
- *Ne brinem se da bi se mojim roditeljima moglo nešto desiti dok sam u školi.*

- *Ne brinem se.*
- *Ne brinem se, znam da su moji roditelji pažljivi i neće im se ništa dogoditi.*
- *Ne brinem se da bi se mojim roditeljima moglo nešto dogoditi dok sam ja u školi, ali razmišljam o njima.*
- *Ne brinem o tome.*
- *Da, brinem se i često razmišljam o njima.*
- *Ne brinem se.*
- *Brinem se, malo me ponekad strah da se ne bi desilo nešto loše.*

Prema odgovorima ispitanika možemo vidjeti da je šesnaest ispitanika odgovorilo kako se ne brine da će se njihovim roditeljima nešto desiti dok su oni u školi, što čini 80% ukupnog broja ispitanika. Četvero ispitanika (20%) reklo je da se brinu da bi se moglo nešto desiti njihovim roditeljima dok su oni u školi, te da često razmišljaju o roditeljima. Kod ova četiri ispitanika možemo vidjeti neke emocionalne teškoće koje ukazuju na školsku fobiju kao što su osjećaj zabrinutosti, tjeskobe i straha.

Budući da je najviše ispitanika, njih šesnaest (80%), odgovorilo kako se ne brinu da će se njihovim roditeljima nešto dogoditi dok su oni u školi, vidimo da kod većine učenika ne postoji anksioznost ili strah oko toga.

Posljednje pitanje u intervjuu bilo je *Kako se osjećaš kada dobiješ peticu iz usmenog odgovaranja ili testa?* s potpitanjem *Brineš li se unaprijed kako će biti na sljedećem testu?*. Ova dva pitanja postavljena su kako bi se saznalo imaju li ispitanici naznake generaliziranog anksioznog poremećaja.

Odgovori ispitanika na deseto pitanje:

- *Kada dobijem peticu osjećam se super, jako sam ponosna na sebe. Brinem se kako će biti na sljedećem testu jer želim dobiti dobru ocjenu .*
- *Osjećam se zadovoljno kada dobijem peticu. Brinem se kako će biti na sljedećem testu.*
- *Super se osjećam kada dobijem peticu i jedva čekam da kažem roditeljima. Da bojim se da ne prođe loše.*
- *Osjećam se baš sretno kada dobijem pet. Ne brinem se kako će biti na sljedećem testu.*
- *Jako se sretno osjećam kada dobijem pet. Brinem se kako će biti na sljedećem testu i hoću li dobiti peticu.*
- *Jako se dobro osjećam. Da, malo se brinem kako će biti na sljedećem testu.*

- *Jako sam ponosan i jedva čekam da dođem kući i kažem svojim roditeljima. Ne brinem se kako će biti na sljedećem testu, jer znam da ću učiti.*
- *Super se osjećam kada dobijem peticu i znam da ću onda moći igrati igrice. Brinem se kako će biti na sljedećem testu da ne bih dobio jedan.*
- *Kada dobijem peticu veselo se osjećam. Brinem se kako će biti na sljedećem testu.*
- *Jako sam sretan kada dobijem peticu. Da, brinem se jer ne želim dobiti lošu ocjenu.*
- *Super osjećaj mi je kada dobijem peticu. Da brinem se kako će biti na sljedećem testu.*
- *Fantastično se osjećam, ali znam da onda moram još više učiti da opet dobijem pet.*
- *Super se osjećam, pogotovo ako dobijem pet a nisam učio. Ne brinem se.*
- *Osjećam se dobro kada dobijem pet. Ne brinem se.*
- *Osjećam se isto kao za svaku ocjenu. Brinem se kako će biti na sljedećem ispitu.*
- *Osjećam se sretno i jako veselo. Ne brinem se, jer znam da ću se potruditi i za sljedeći ispit.*
- *Jako sam sretan. Ne brinem se.*
- *Osjećam se jako veselo. Da brine me kako će biti na sljedećem ispitu i hoće li biti teško.*
- *Super se osjećam i jako sam sretan. Strah me da na sljedećem ispitu ne bih dobio jedan i onda bi mi ta jedinica pokvarila prosjek.*

Prema odgovorima ispitanika možemo vidjeti da je 16 učenika navelo kako se osjećaju sretno, veselo ili fantastično, što čini 80% od ukupnog broja ispitanika. Dvoje ispitanika (10%) je navelo kako se osjeća dobro kada dobije peticu. Jedan učenik (5%) rekao je kako se osjeća ponosno. Dok je jedna učenik (5%) naveo da se osjeća isto kao kada dobije bilo koju drugu ocjenu.

Na pitanje potpitanje *Brineš li se unaprijed kako će biti na sljedećem testu?*, osam ispitanika odgovorilo je kako se ne brinu kako će biti na sljedećem testu, što čini 40% od ukupnog broja ispitanika. Dvanaest učenika odgovorilo je kako se brine, što čini 60% od ukupnog broja ispitanika. Rezultati pokazuju kako je većina učenika zabrinuto oko toga kako će biti na sljedećem testu što može biti pokazatelj generaliziranog anksioznog poremećaja, ali i ne mora. Djeca sa generaliziranim anksioznim poremećajem procjenjuju vjerojatnost negativnih posljedica, katastrofiziraju ishod situacija i podcjenjuju vlastite sposobnosti suočavanja (Dodig-Ćurković, 2013).

5. ZAKLJUČAK

Dobiveni rezultati ukazuju da učenici iz uzorka u velikoj mjeri osjećaju anksioznost i strah od škole.

Rezultati prvog istraživanog problema, kako se učenici osjećaju kada moraju početi učiti, pokazuju kako se čak 75% ispitanika osjeća loše kada mora početi učiti.

Drugi problem bio je ispitati kako se učenici osjećaju prije testa. Na ovo pitanje veći broj ispitanika, čak njih 80%, navelo je da ih je strah ili da osjećaju nervozu prije ispita.

Treći problem bio je ispitati kako se učenici osjećaju kada dobiju lošu ocjenu. Prema dobivenim odgovorima četrnaest, odnosno 70%, odgovorilo kako se osjećaju tužno ili razočarano.

Četvrti problem bio je ispitati boje li se učenici reakcije roditelja kada dobiju lošu ocjenu. Prema odgovorima ispitanika, čak 80% ukupnog broja ispitanika, odgovorilo je kako se boji reakcije roditelja kada dobiju lošu ocjenu.

Peti problem bio je ispitati brinu li se učenici kada moraju nešto pročitati pred cijelim razredom. Prema odgovorima većina ispitanika, njih 60%, odgovorila je kako ih je strah kada moraju nešto pročitati pred cijelim razredom dok je manji dio njih, 40%, odgovorilo kako ih nije strah.

Šesti problem bio je ispitati učenike brinu li se kada se u školi najavi cijepljenje. Većina ispitanika, čak njih 70%, navelo je kako se ne brinu kada se u školi najavi cijepljenje. Manji broj ispitanika (30%) odgovorilo je kako ih je strah m kada se u školi najavi cijepljenje.

Posljednji, sedmi problem, bio je ispitati učenike brinu li se da bi se njihovim roditeljima moglo nešto dogoditi kada su oni u školi. Na postavljeno pitanje šesnaest ispitanika, odnosno 80%, odgovorilo je kako se ne brine da bi se njihovim roditeljima moglo nešto dogoditi dok su oni u školi, dok se 20%, ispitanika brine zbog toga.

6. LITERATURA

1. Begić, D. (2016). *Psihopatologija*. Zagreb: Medicinska naklada.
2. Biasiol-Babić, R. (2009). *Vrednovanje i ocjenjivanje s posebnim osvrtom na učenike s teškoćama u razvoju integrirane u redovni sustav odgoja i obrazovanja*. Metodički obzori : časopis za odgojno-obrazovnu teoriju i praksu, 4(2009)1-2(7-8), 207-219.
3. Bognar, L., Matijević, M. (2002). *Didaktika*. Zagreb: Školska knjiga.
4. Brajša-Žganec, A., Kotrla Topić, M., Raboteg-Šarić, Z. (2009). Povezanost individualnih karakteristika učenika sa strahom od škole i izloženosti nasilju od strane vršnjaka u školskom okruženju. *Društvena istraživanja : časopis za opća društvena pitanja*, 18(4-5 (102-103)), 717- 738.
5. Brdar, I., Rijavec, M. (1998). *Što učiniti kada dijete dobije lošu ocjenu?*. Zagreb: IEP.
6. Čoso, B. (2012). Strah od škole i zadovoljstvo učiteljima. *Napredak: časopis za pedagoškijsku teoriju i praksu*, 153(3-4), 443-461
7. Dodig- Ćurković, K. (2013). *Psihopatologija dječje i adolescentne dobi*. Osijek: Svjetla grada.
8. Epstein, S. (1973). The self-concept revisited or a theory. *American Psychologist*, 28, 405-416.
9. Glasser, W. (2004). *Kvalitetna škola*. Zagreb: EDUCA.
10. Grgin, T. (1997). *Edukacijska psihologija*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
11. Hollander, E., Simeon, D. (2006). *Anksiozni poremećaji*. Zagreb: Naklada slap.
12. Humphreys, T. (2003). *Samopouzdanje – Ključ djetetova uspjeha u školi*. Zagreb: Mozaik knjiga.
13. Korte, S. M. (2001). Corticosteroids in relation to fear, anxiety and psychopathology. *Neuroscience and Biobehavioral Research*, 25, 117–142.
14. Mihaljević, Š. (2008). *Strategije suočavanja, samopoštovanje i strah od ispitivanja kao prediktori školskog uspjeha*. Drugi međunarodni naučno-stručni skup Zenica – Studij razredne nastave u funkciji devetogodišnje škole, str. 115-132.
15. Miller, L. C. (1983). *Fears and anxieties in children*. In C. E. Walker & M. C. Roberts (Eds.), *Handbook of clinical child psychology* (pp. 337–380). New York: Wiley
16. Muris, P. (2007). *Normal and abnormal fear and anxiety in children and adolescents*. Elsevier Science.

17. Pahić, T. (2008). Povezanost situacijski anksioznosti s brojem opravdanih izostanaka i školskim uspjehom učenika osnovne škole. *Napredak: Časopis za interdisciplinarna istraživanja u odgoju i obrazovanju*, Vol. 149 No. 3.
18. Radovanović, N. i Glavak, R. (2003). Povezanost straha od negativne evaluacije sa samopoimanjem i socijalnom percepcijom kod adolescenata. *Društvena istraživanja : časopis za opća društvena pitanja*, 12 6 (68).
19. Rijavec, M. i Marković, D. (2008) Nada, strah od ispitivanja i školski neuspjeh. *Metodika : časopis za teoriju i praksu metodikâ u predškolskom odgoju, školskoj i visokoškolskoj izobrazbi*, 9 16.
20. Vulić-Prtorić, A. (2002). Strahovi u djetinjstvu i adolescenciji. *Suvremena psihologija*, 5(2), 271- 293
21. Wenar, C. (2003). *Razvojna psihopatologija i psihijatrija*. Jastrebarsko: Naklada slap.

7. PRILOZI

Prilog 1. Pitanja za intervju

PITANJA ZA ISTRAŽIVAČKI DIO (INTERVJU)

Razred ____ Spol: M Ž

1. S koliko si prošao/la 3 razred?
2. Voliš li ići u školu? Zašto?
3. Kako se osjećaš kada znaš da moraš početi učiti?
4. Kako se osjećaš prije testa?
5. Kako se osjećaš kada dobiješ lošu ocjenu?
6. Bojiš li se kako će roditelji reagirati na lošu ocjenu?
7. Brineš li se kada moraš nešto pročitati pred cijelim razredom?
8. Brineš li se kada se u školi najavi cijepljenje?
9. Brineš li da bi se tvojim roditeljima moglo nešto dogoditi dok si ti u školi?
10. Kako se osjećaš kada dobiješ peticu iz odgovaranja ili testa?

Kratka biografska bilješka

Eva Pavić rođena je 1. ožujka 1999. godine u Pakracu. Osnovno obrazovanje stekla je u Osnovnoj školi Ivana Nepomuka Jemersića u Grubišnom Polju, koju je pohađala od 2005. godine. Nakon završene osnovne škole, 2013. godine upisuje Opću gimnaziju u Grubišnom Polju. Završetkom osnovne škole upisuje Učiteljski fakultet u Čakovcu.

Izjava o samostalnoj izradi rada

Ja, Eva Pavić, izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da sam ovaj diplomski rad, na temu Strah i anksioznost kod djece osnovnoškolske dobi, izradila samostalno uz vlastito znanje, pomoću stručne literature, te uz preporuke i savjete mentorice doc.dr.sc. Tee Pahić.

POTPIS
